

SZABOLCS-SZATMÁR-BEREGI SZEMLE

TÁRSADALOM*TUDOMÁNY*MŰVÉSZET

ANTALL ISTVÁN

BODNÁR GÁSPÁR

JUAN CABELLO

FÖLDVÁRI SÁNDOR

GYARMATI BÉLA

HAMAR PÉTER

HENZSEL ÁGOTA

JÁNOSI ZOLTÁN

KARÁDI ZSOLT

KOPPÁNY ZSOLT

M. VERES LUJZA

MÁRIÁS JÓZSEF

MOLNÁR GÁL PÉTER

NAGY LEVENTE

PITI FERENC

SZOBOSZLAI KATALIN

TÓTH SÁNDOR

TÓTH SÁNDOR

VIDA ISTVÁN

ZSOLDOS ILDIKÓ

írásai

2
0
0
7
1

SZABOLCS-SZATMÁR-BEREGI SZEMLE. A megye önkormányzatának folyóirata. A szerkesztőség címe: Nyíregyháza, Szabadság tér 2. Levélcím: 4401 Nyíregyháza, Pf.: 23. Telefon: (42) 598-888, fax: 404-107.
☐ Előfizetésben terjeszti a Magyar Posta Rt. Hírlap Üzletág. Előfizethető közvetlenül a postai kézbesítőknél, az ország bármely postáján, Budapesten a Hírlap ügyfélszolgálati irodákban és a Központi Hírlap Centrumnál (Budapest, VIII. kerület Orczy tér 1. Telefon: 06-1 477-6300; postacím: Budapest, 1900). További információk: 06-80 444-444; hirlapelofizetes@posta.hu ☐ Évi előfizetési díj 1000 Ft. ☐ Befizetéskor minden esetben kérjük feltüntetni a Szabolcs-szatmár-beregi Szemle nevet! Megjelenik negyedévenként. ☐ Kiadja a Móricz Zsigmond Könyvtár, Nyíregyháza, Szabadság tér 2. Felelős kiadó: Nagy László. ☐ Szedés, tördelés: Szabolcs-szatmár-beregi Szemle szerkesztősége. E-mail: erdelyi_tamas@freemail.hu ☐ Nyomtatás: START Rehabilitációs Kht., Nyíregyháza, Árok u. 15. Felelős vezető: Balogh Zoltán vezérigazgató – 2007.

INDEXSZÁM: 25923

ISSN 1216-092X

SZABOLCS-SZATMÁR-BEREGI
SZEMLE
TÁRSADALOM*TUDOMÁNY*MŰVÉSZET

XLII. évfolyam – 2007/1

SZABOLCS-SZATMÁR-BEREGI SZEMLE

XLII. évfolyam

2007. FEBRUÁR

1. szám

SZABOLCS-SZATMÁR-BEREG MEGYE ÖNKORMÁNYZATÁNAK FOLYÓIRATA
NYÍREGYHÁZA MEGYEI JOGÚ VÁROS ÉS A

nka

Nemzeti Kulturális Alap
TÁMOGATÁSÁVAL

SZERKESZTŐSÉG:

NÉMETH PÉTER
főszerkesztő

MARIK SÁNDOR
főszerkesztő-
helyettes

FÁBIÁN GERGELY
társadalom

KARÁDI ZSOLT
művészet

NAGY FERENC
tudomány

ERDÉLYI TAMÁS
tervezőszerkesztő

E SZÁMUNK SZERZŐI:

ANTALL ISTVÁN irodalmi szerkesztő, Budapest
BODNÁR GÁSPÁR igazgató, FETI-KÖVIZIG Nyíregyháza
CABELLO, JUAN régész, ÁMRK Budapest
FÖLDEVÁRI SÁNDOR adjunktus, Kaposvár
GYARMATI BÉLA újságíró, Miskolc
HAMAR PÉTER c. igazgató, Fehérgyarmat
HENZSEL ÁGOTA főlevéltáros, Nyíregyháza
JÁNOSI ZOLTÁN főigazgató, Nyíregyháza
KARÁDI ZSOLT főiskolai tanár, Nyíregyháza
KOPPÁNY ZSOLT író, Budapest
M. VERES LUJZA művészettörténész, ÁMRK Budapest
MÁRIÁS JÓZSEF újságíró, Nyíregyháza-Szatmárnémeti
MOLNÁR GÁL PÉTER újságíró, Budapest
NAGY LEVENTE főiskolai docens, Nyíregyháza
PITI FERENC tudományos főmunkatárs, SZTE Szeged
SZOBOSZLAI KATALIN főiskolai docens, Nyíregyháza
TÓTH SÁNDOR szobrász és éremművész, Nyíregyháza
TÓTH SÁNDOR ny. ezredes, helytörténész, Nyíregyháza
VIDA ISTVÁN egyetemi tanár, ELTE Budapest
ZSOLDOS ILDIKÓ tanársegéd, Nyíregyháza

A címlapon *Galacenu Eftatia* felvétele: A túrricsei templom

A SZEMLE KORÁBBI SZÁMAI 2003-TÓL AZ INTERNETEN:
<http://szemle.szszbmo.hu>

Földvári Sándor

A cirill betűs könyvek magyar tudósa

Ojtozi Eszter (1935–2006)

Nem szokványos életpálya zárult le. Még a tudományos életben megismerhető személyiségek átlag feletti egyéniségeivel összehasonlítva is meg kell állnunk, el kell gondolkodnunk, ha Ojtozi Eszter emlékének adózunk. Noha nem volt akadémikus, nem kapott katedrát sem, sőt egész életében egyetlen munkahelyén sem volt főfoglalkozású kutató, és elhivatottságát sokszor fordították ellene, haláláig töretlen energiával és kitartással dolgozott könyvtörténeti, possessorkutatási munkáin. Amely munkákkal nemzetközi elismertséget vívott ki. Bár sem kutatóintézetben, sem egyetlen utódokat nem nevelhetett, mégis hosszantartó és mély szakmai-emberi, mester-tanítványkapcsolat alapján tanúsíthatom: ha külföldi konferencián közös szakterületünkhöz tartozó témával vettem részt, és megtudták, honnan jöttem, azonnal ezt kérdezték más országbeli kollégák: – és dr. Ojtozi hogy van? Hosszantartó, súlyos betegségében is bejárt a Debreceni Egyetemi és Nemzeti Könyvtár kutatótermébe, s amikor – már nyugdíjazása után – több ideje lett volna tudományos munkára, környezetében is már osztatlan tisztelet és egyértelmű megbecsülés övezte, akkor a szenvedésekkel kellett szembenéznie. Mégis oly lelki erővel dolgozott, hogy bár szinte nem jelent meg egyetlen *Magyar Könyvszemle*-szám sem az ő tanulmánya nélkül, újabb komoly köteteket publikált élete utolsó szakaszában is.

Ojtozi Eszter az ELTE régészeti diplomájával hosszas keresgélés és mostoha munkakörülmények után talált otthonra Debrecenben, s lett az akkori Kossuth Lajos Tudományegyetem Egyetemi Könyvtára feldolgozó, illetve szakozó munkatársa. Napi robot mellett, a súlyos ETO-kötetek zöldje mögött sikerült kutatómunkát is folytatni, s már egyetemi doktori fokozatát is „summa cum laude” minősítéssel védte meg. Egészen a nyugdíjazásáig szakozó munkát végzett, a csoportvezetői beosztásig emelkedve. Közben sikerült nehéz terepmunkával is a görög katolikus parókiák és az alakuló-fejlődő Hittudományi Főiskola könyvtárának rendezetlen és rendetlen rengetegében számos ritkaság, nyomdatörténeti kuriózum azonosításával és nem utolsósorban a teljességre törekvő gyűjteményleírással több kötetet publikálnia a cirill betűs (szláv és román nyelvű) liturgikus könyvekről. Ne feledjük, hogy az ötvenes-hatvanas években az egyházi könyvgyűjtemények nem élveztek semminemű prioritást a lehetséges támogatók részéről, a tudományos munkában pedig nem feltétlenül az istentiszteletekhez használt szerkönyvek jelentették a kiemelt kutatási témákat az orosz filológia s a szlavisztika területén. Sőt. Mégis, Ojtozinak sikerült mind az egyházi, mind

az egyetemi vezetés támogatását megszerezve több jelentős gyűjtemény leírását, szám-talan töredék azonosítását, és a nemzetközi szakbibliográfiákra hivatkozó annotálását elvégeznie. (Amihez magukat a nemzetközi szakbibliográfiákat is neki kellett munkahelyére beszereztetnie, így a cirill és glagolita nyomtatványok leírásához egyedülálló kézikönyvtár állt rendelkezésre szakozó íróasztala mögött addig, amíg nyugállományba helyezésével ezt a segédlet-gyűjteményt is meg nem szüntették.)

Emlékezzünk meg ennek az értékmentésnek a fontosabb állomásairól.

Magyarországon 1958-tól folyik az egyházi gyűjtemények régi cirill fondjainak rendszeres feltárása. Egy moszkvai szlavista kongresszus nyomán a magyar szlavisztika nagy örege, Kniezsa István, valamint a Kárpátaljáról származó, s az egyházi szláv nyelv kutatása mellett ruszin verseket is író Balczki Emil az MTA II. osztályának ülésén határozottan kiállt az egyházi és világi gyűjteményekben őrzött régi szláv könyvek feltárása mellett.¹ Ezzel mintegy ideológiai védelmet kapván a szakterület, a Debreceni Egyetemi Könyvtárban Gottesmann Dóra publikált egy-egy kötetetnyi leírást a sárospataki, valamint a debreceni református könyvtárak szláv anyagáról.² Gottesmann utóda mind a könyvtári munkában, mind a téma kutatásában Ojtozi Eszter lett. Neki köszönhető, hogy a további feltárás két alapvető szempontot követett: a) az adott gyűjtemény teljes körű leírása; b) a nemzetközi szakbibliográfiákon alapuló annotálás. Ami az első szempontot illeti, a máriapócsi baziliták könyvtára esetében már nem létező, tehát rekonstruálható anyagot írt le. Számos helyen szétszóródott anyagot kutatott fel, s a posses-sorkutatás alapján határozta meg, mit tartalmazhatott az egykori szerzetesi könyvtár, és ebből mit ismerünk. A másik fontos kutatási szempont a nemzetközi standard bibliográfiák alapján történt annotálás. Nemcsak az egyes tételek pontos azonosítását végezhetette így el – bár önmagában ez is óriási munka –, hanem azt is jelezte, hogy a világon hány ismert példány van az adott műből, illetve ezeket hol őrzik, továbbá, a miénk melyik nyomdai variáns; így a magyarországi gyűjtemények anyaga pontosan összevethető a nagyvilágban ismert bármely könyvgyűjteményben őrzött példányokkal, s azonnal szembetűnik ritkaságán vagy más tulajdonságán alapuló jelentősége. Több olyan egyházi szláv nyelvű liturgikus nyomtatványt azonosított, amely nálunk van meg egyedül, vagy amelyből két-három példány ismeretes a világon, s egyik a miénk. Figyelembe véve, hogy a bizánci kereszténységnek és a szláv nyelvű országoknak sokszorosan nagyobb könyvanyag áll rendelkezésére, mint a mai Magyarországnak, ezek az eredmények rendkívül fontosak a magyar tudomány nemzetközi elismertségének szempontjából is. Nem véletlen, hogy nyugat-európai, valamint amerikai publikációs fórumokban szinte több elismerő recenzió és hivatkozás jelent meg róla, mint a szláv országokban. Hasonló jelentőségű volt a Nyíregyházán működő Görög Katolikus Hittudományi Főiskola, valamint a Debreceni Egyetemi Könyvtár (immár teljességre törekvő és a szakmai nemzetközi gyakorlata szerint annotált) régi cirill nyomtatványainak leírása. Utóbbi esetben kiterjedt munkája a nem-cirill nyomtatványokra, sőt, a szlavisztikai szempontból fontos, de nem szláv nyelvű anyagokra is.³

1. Kniezsa István: A magyar szlavisztika problémái és feladatai. MTA Nyelv- és Irodalomtudományi Osztályának Közleményei, 12. 1958. 91–124., Balczky Emil et alii: Hozzászólások, válasz, elnöki zárszó.

2. Munkásságáról összefoglalóan: Ojtozi Eszter, dr. Gottesmann Dóra (dr. Kardos Pálné) (1913–1992) *Könyv és Könyvtár*. 21. 1999. 385–387.

3. Ojtozi Eszter: A Nyíregyházi Görög Katolikus Hittudományi Főiskola könyvtárának cirillbetűs könyvei, 1977–1979. Uő: A máriapócsi baziliták cirillbetűs könyvei, 1982. Egyes példányok leírásairól számos kisebb közlemény, például: Ojtozi Eszter: Két ritka egyházi szláv zsolnárkönyv a Debreceni Református Kollégium Nagy-könyvtárában *Könyv és Könyvtár*, 21. 1999. 333–342.

Következő lépés a művelődéstörténeti, elsősorban egyháztörténeti kérdésekhez való hozzájárulás. Magyarországon Hodinka Antal neve fémjelzi a görög katolikus egyháztörténetet szélesebb távlatokba helyező, a Magyar Királyság és a Habsburg Birodalom kapcsolatát is érintő kutatását. Hodinka több munkájában vizsgálta a Magyar Királyságban működő orosz könyvkereskedők tevékenységét. Arra a megállapításra jutott, hogy a bizánci rítusú (főként görög katolikus) egyházközségek elsősorban orosz, akkori nagyorosz területről szerezték be szerkönyveiket – mintegy átlépve így a szomszédos kisorosz területeket. A munkácsi görög katolikus egyházmegye (illetve korábban apostoli vikáriátus) egyházközségei számára a könyvbeszerzés alapvető megoldása valóban az import volt. Ebben a liturgikuskönyv-importban az 1770-ig legálisan árusító orosz könyvkereskedők mellett – majd a kitiltásukat követően minden bizonnyal nagyobb arányban – jelentős szerepet játszott a dél-oroszországi és galíciai, tehát a mai ukrán területeken működött nyomdák termékeinek behozatala, egyelőre fel nem tárt közvetítők útján. Udvari István említi például, hogy Búd község jó anyagi helyzetét illusztrálják a tizenhét- és tizennyelcadik századi lembergi, kijevi, pocsajevi kiadványok vásárlásai. Közvetítőkként a tiszai tutajosokat jelöli meg.⁴ Hodinka tehát minden valószínűség szerint tévedett, amikor túlbecsülte az „észak-orosz”, moszkvai területekről származó könyvek arányát. Maga is felveti a kérdést: miért részesítették volna előnyben a ruszinok a rosszabb minőséggel előállított, alacsony tipográfiai ízlésről tanúskodó „északi” (moszkvai) nyomtatványokat a jobb alapanyagú, fejlettebb technikával nyomtatott, és észrevehetően magasabb esztétikai érzéket, nagyobb tipográfiai kultúrát mutató „déli” (= a mai ukrán területekről származó) könyvekkel szemben? A választ az orosz területeken történt szövegjavítás (amely korrekció az orosz raszkol egyik oka is volt) elterjedt hírében találja meg: a korrigált szövegek iránt nagyobb bizalommal viseltettek a vásárlók, mint az olyan könyvek iránt, amelyek szövegének teológiai helyes voltát nem támasztotta alá ilyen híres korrekció.⁵ Ám ez a válasz olyan egyházközségek tömeges meglétét tételezi fel, amelyek hitben műveltek és igényesek, valamint a távolabbi nyomdák nyilván drágább termékei a legtöbb esetben képesek megfizetni, tehát anyagilag tehetősek. Egyik feltétel sem teljesül a kárpátaljai ruszinok esetében. Hiszen éppen a kárpátaljai templomokban használták a nyomtatott könyvek elterjedése után is igen számos kéziratot, amelyek legalább annyi másolói hibát hordoztak, mint a Nyiklon patriarcha korrekciója előtti orosz könyvek.⁶ Ennek oka pedig a kárpátaljai egyházközségek szegénysége: éppen Hodinka fentebb már hivatkozott adatai szerint egy, sőt két tehén árért juthattak egy-egy liturgikus könyvhöz a kárpátaljai bizánci rítusú egyházközségek – amelyekben nem csupán a hívek éltek valamennyien (sic!) jobbágysorban, hanem papjaik is; akik az unió után jogilag felszabadultak ugyan, az önálló püspökség 1771-es felállításáig nem élvezhet-

4. Forrásként „a tizenkilencedik századi eleji összeírások”-ra utal, tehát a provenienciát, még kevésbé a bekerülés előtti könyvmozgást a tizennyelcadik századra visszamenőleg nem tudjuk rekonstruálni. A jelzettel is hivatkozott irat 1809-ből származik. UDVARI István: Adalékok a XVIII. századi kárpátukrán hivatalos írásbeliséghez. XVIII. századi cirillbetűs kéziratok Szabolcsban. In: Kunt Ernő – Szabadfalvi József – Viga Gyula (szerk.): Interetnikus kapcsolatok Északkelet-Magyarországon. Miskolc, 1984. 1984. 135–146. Búd község cirill szerkönyveire vonatkozóan a Hajdúdorogi Püspöki Levéltár Fasc. 20. No. 30. iratára hivatkozik: uo. 137.

5. Hodinka Antal: A munkácsi görög-katolikus püspökség története. Bp. 1909. [Magocsinál és Udvarinál is több helyen tévesen 1910., az eredeti címlap a mérvadó.]. Uő: Muszka könyvtárak hazánkban, Klebersberg-Emlékkönyv, 1925.

6. Dezső, László: Gyelovaja pizmennoszty ruszinov v XVII-XVIII vekah. Nyíregyháza, 1993.

ték egyházi jövedelmeik alapvető részét.⁷ Éppen az orosz könyvkereskedők legális működésének idején tehát még olyan fokú a kárpátaljai egyházközségek szegénysége, hogy az élet kényszere és a hétköznapi gyakorlati logikája szerint az ukrán nyomdák termékeit is vásárolniuk kellett – a közelebbi fekvésből adódó viszonylagosan olcsóbb voltuk miatt.

Az újabb irodalomban Ojtozi Eszter hívta fel a figyelmet arra, hogy az általa vizsgált gyűjteményekben az ukrán területekről származó könyvek aránya egyáltalán nem csekély.⁸ Sőt ennél is tovább megy, és azt az álláspontot képviseli – Hodinkával ellentétben –, hogy a pocsájevi, lemergi és más ukrán nyomdák termékeit legalább olyan mértékben vásárolták a kárpátaljai egyházközségek, mint az orosz nyomdákban származó könyveket. Ezt Olsavszky Mánuel apostoli vikárius egyik iratával is alátámasztja: Olsavszky Mánuel apostoli vikárius már 1759-ben jelenti Rómának, hogy a liturgikus könyvek lengyel területről hozatnak be. Azt nem tükrözi a szöveg, hogy a lengyel területről behozott könyveket ott is nyomtatták volna, hiszen az orosz könyvárusok is onnan érkeztek; az adott Olsavszky-hely pedig azt kívánja hangsúlyozni, hogy drága, importált könyvekre szorulnak egyházközségei, mivel nincs a „ruthének” és „valachok” számára könyvnyomtatás Magyarország területén.⁹

Ennél bővebben itt nincs terünk bemutatni ezt az összetett, sokirányú felkészültséget kívánó szakterületet. Egyébként is, összefoglalták már a kutatástörténetet maguk a téma művelői.¹⁰ Ojtoziról emlékezve kiemeljük, hogy amíg Hodinka számára a görög katolikus egyházközségek szerzői beszerzésének a rekonstrukciója (= proveniencia-kutatás) jelentette a központi kérdést, addig a Kniezsa- és Balezky-féle fordulat nyomán az egyházi és a világi gyűjtemények szláv anyagának nyelvi és könyvészeti, illetve kodikológiai vizsgálata került a kutatás fókuszába. Ojtozinak, mint említettük, sikerült Mesterré válnia, s a tiszántúli gyűjtemények után az ország más területein található, valamint a nem-bizánci rítusú, azaz a római katolikus könyvgyűjtemények vizsgálatára is sor került.¹¹ Mint már utaltunk rá, a nemzetközi elismerés sem maradt el. A téma nemzetközi szakirodalmában kiemelkedő a Solanus című folyóirat, amely többször és elismerően szólt Ojtozi munkásságáról; és minden kiadványát felvette a referenz-jegyzékeibe. Jóllehet a cirill betűs liturgikus könyvek ilyen színvonalú kutatása már önmagában teljes életművet jelentene, Ojtozi munkásságának ez csupán egyik oldala. Párhuzamosan a templomi könyvekkel, még a Debreceni Egyetemi Könyvtár és a Tiszántúli Református Egyházkerület Könyvtára átvizsgálásokor fogott a latin betűs, tartalmuk és nyomdatörténeti vonatkozásuk miatt egyaránt figyelmet érdemlő könyvek possessorainak kutatásába. Egy-egy bejegyzés, rövid névalírás mögött messzemenő művelődéstörténeti vonatkozások rejlenek, amelyek felkutatása különlegesen munkaigényes és hálátlan feladat. Rövid, száraz publikáció születik egy-egy possessor bejegyzés ismertetése és minden irányú adatolása, valamint az ebből levonható művelődéstörténeti következtetések összefoglalása kapcsán, ám a mögötte álló munka legalább annyi, sokszor jóval több, mint egy-egy látványos és a maga

7. Zsatkovics Kálmán [György]. Az egri befolyás és az ellene vívott harc a munkácsi görög szertartású egyházmegye történelmében. Századok, 15. 1884. 680–696, 766–786, 839–877. Hodinka, i.m.: 1909. Arató Endre: A magyarországi nemzetiségek nemzeti ideológiája. Bp. 1983. 54–55. 102–106.

8. Ojtozi, 1982. 19.

9. Ojtozi, 1982. 39.

10. Földvári Sándor: Hodinka Antal és a magyarországi cirill könyvészet. In: Udvari István (szerk.): Hodinka Antal Emlékkönyv. Nyíregyháza, 1993a. 295–303.

11. Kárpáti László – Ojtozi Eszter: Cirillbetűs könyvek Miskolcon, Nyíregyházán és a Pálos Könyvtárban – Debrecen 1987. Földvári Sándor – Ojtozi Eszter: Az Egri Főegyházmegyei Könyvtár cirillbetűs és glagolita könyvei. Debrecen, 1992. Földvári Sándor: Adalékok a Veszprémi Érseki Könyvtár cirill könyveinek proveniencia-kérdéséhez. MKSzle, 110. 1994a. 3. 307–314.

nemében kiváló irodalomtörténeti vagy műelemző esszé mögött. Csak néhány példa: Erasmus-kötetet, Milton-kötet, a Türelmi Rendelet szövegét, és hasonló értékeket írt le possessoraikkal és provenienciájukkal.¹² Felfedezett egy korábban nem ismert régi magyar könyvet, amelyből az RMK sem tudott jelezni teljes példányt.¹³ A debreceni, s általában a tiszántúli kultúra meghatározó tényezője volt a peregrináció, elsősorban a német-alföldi egyetemekre, és természetesen a protestáns diákok részéről. Ők hazatérve jelentős könyvvállománnyal gazdagították a Református Nagykollégiumot. Ezt a lelkeszékké vált egykori diákok possessorai bejegyzéseiből tudjuk rekonstruálni, s ezen a területen is jelentős munkát végzett Ojtozi, hozzájárulván a magyar peregrináció-kutatáshoz.¹⁴ Rekonstruáló vizsgálatait, melyeket a máriapócsi baziliták egykori könyvtárának leírásakor alkalmazott, a latin betűs nyomtatványokra is kiterjesztve, sikerült a magyar művelődéstörténet számára fontos, egykor létező ám szétszóródott könyvgyűjteményekről is képet rajzolnia.¹⁵ A már sokat emlegetett possessor kutatáson kívül az ex librisekre is kiterjedt figyelme, felkutatta és közreadta a Debreceni Egyetemi Könyvtár könyveinek fontosabb ex libriseit. Ezekből külön publikációba gyűjtötte a már említett protestáns peregrináció-kutatáshoz tartozókat.¹⁶

Szintézis jellegű a debreceni régi nyomtatványok és possessoraik vizsgálata.¹⁷ Ezzel akkor is maradandót alkotott volna, ha nem foglalkozik az általunk részletesen méltatott szláv liturgikus könyvekkel. A több komoly kötetnyi leírás után, már élete végén, a betegséggel is küzdve, monografikus feldolgozását adta a francia nyelvű nyomtatványoknak; ezzel is bizonyítva, hogy több, egymástól távoli filológiai részterületnek is felkészült szakértője volt.¹⁸

Ojtozi Eszter életműve bizonyítja, hogy az elszánt akarat és az elkötelezett hivatástudat a mostohább körülmények közt működő kutató esetében is megtermi gyümölcsét éppúgy, ha nem gazdagabban, mint a főállású filológusok esetében. Példája figyelmeztet, hogy a különböző gyűjteményekben működő és kutatói tehetséggel bíró munkatársaknak nyújtott bárminemű támogatás többszörösen megtérül a magyar és az egyetemes kultúrát gazdagító eredményeikkel. Ojtozi Eszter munkássága pedig méltán kiérdemelné a teljes életmű-bibliográfia, illetve egy emlékkötet összeállítását a szakma részéről.

12. Ojtozi Eszter: A türelmi rendelet szövege C. W. F. Walchtlól Ribay György bejegyzésével. *Könyv és Könyvtár*. 25. 2003. 439–440. Uő: Egy Erasmus kötet Sinai Miklós könyvtárából. *MKsz* 1993. 3. 332–333. Uő: Egy Milton kötet Erdélyi János könyvtárából *Könyv és Könyvtár*. 17. 1994. 159. Uő: Kemény József egy elkallódott könyve a debreceni Egyetemi Könyvtárban. *Könyv és Könyvtár*. 20. 1998. 217–219.

13. Ojtozi Eszter: A Témári Elifáz válasza a Keresztény Jóbnak: Előkerült az RMK III. 6881. teljes példánya. *MKsz*, 110. 1994. 3. 314–320.

14. Ojtozi Eszter: Református lelkészek possessorai bejegyzései két régi magyar könyvben. *Könyv és Könyvtár*. 20. 1998. 213–215. Uő: Possessorai bejegyzések a Debreceni Egyetemi Könyvtár 17. századi külföldi könyveiben: értelmiségiek és diákok könyvei. *Könyv és Könyvtár*. 19. 1997. 101–118.

15. Ojtozi Eszter: Egy 19. századi bibliofil piarista könyvtárának nyomai. *MKsz* 113. 1997. 2. 229–230.

16. Ojtozi Eszter: Ex librisek a Debreceni Egyetemi Könyvtár XVII. századi külföldi könyveiben. A debreceni Déry Múzeum évkönyve, 1994. (1997) 329–339. Uő: Ex librisek, jelek, különlegesen használt címerek, supralibros a Debreceni Egyetemi és Nemzeti Könyvtár 18. századi régi könyveiben. *Könyv és Könyvtár*. 25. 2003. 433–438. Uő: Ex librisek a debreceni Egyetemi Könyvtár 1700–1750 közötti külföldi könyveiben. Die Exlibris in den Ausländischen Büchern der Universitätsbibliothek zu Debrecen zwischen 1700–1750. Debrecen, 1998.

17. Ojtozi Eszter: Possessorai bejegyzések a Debreceni Egyetemi Könyvtár 1700–1750 közötti külföldi könyveiben : (protestáns lelkészek és tanárok könyvei) *MKsz* 113. 1997. 4. 424–430. Uő: Die ausländischen Frühdrucke und ihre Possessoren in der Universitätsbibliothek zu Debrecen. Debrecen, 1989. Uő: Die ausländischen Drucke und ihre Possessoren in der Universitätsbibliothek zu Debrecen zwischen 1601–1650 A Debreceni Egyetemi Könyvtár 1601–1650 közötti külföldi nyomtatványai és possessoraik. Debrecen 1996.

18. Ojtozi Eszter: A Debreceni Egyetemi és Nemzeti Könyvtár 1750–1775 közötti francia nyelvű könyvei és possessoraik. *Könyv és Könyvtár*. 25. 2003. 377–385.

TARTALOM

valóság

NAGY LEVENTE: Önkormányzati választások, 2006	3

történelem

VIDA ISTVÁN: Egyetemisták és főiskolások a forradalomban – 1956	22
BODNÁR GÁSPÁR: A Tisza hajdan és most	38
PITI FERENC: Vikáriusi oklevelek a Vay család berkeszi levéltárában ...	50
HENZSEL ÁGOTA: Ecsed városkönyve	59

irodalom

HAMAR PÉTER: Móricz Árvácskája. Az élmény irodalommal formálódásának útja .	63
TÓTH SÁNDOR: Irodalomtörténeti bókászatok. Tompa Mihály ismeretlen sírbeszéde	70
GYARMATI BÉLA: Emlékezés Váci Mihályra	75

műemlékvédelem

JUAN CABELLO: A túrlicsei református templom műemléki vizsgálata ..	79
M. VERES LUJZA: Túrlicse református templomának díszítőfestése és faberendezése	87

művészet

TÓTH SÁNDOR: Kisfaludy Stróbl Zsigmond emlékkiállítása	91
JÁNOSI ZOLTÁN: A félelem nélküli szabadság. Horváth János akvarelljei .	95
ANTALL ISTVÁN: Erőss Ildikó korai klasszicizálódása	99

emlékezés

MOLNÁR GÁL PÉTER: Berki come back-je. Berki Antal (1946–2006) ...	102
FÖLDVÁRI SÁNDOR: A cirill betűs könyvek magyar tudósa. Ojtozi Eszter (1936–2006)	105

szemle

Levéltári Évkönyv XVII. (Zsoldos Ildikó)	110
Hová tartozunk és mit gondolunk magunkról (Szoboszlai Katalin) ..	111
Ratkó József „két” nemzedéke (Koppány Zsolt)	114
Tükörkép a színházról (Hamar Péter)	119
Végvári hangulatok. Szatmár megyei írók antológiája (Máriás József) .	122
„Maradj velem mindhalálig” Nagy István Attila válogatott versei (Karádi Zsolt)	124

krónika

Bibliográfia 2006. július 1–december 31.	127
Eseménynaptár 2006. július 1–december 31. (László Gézőné)	128

SZABOLCS-SZATMÁR-BEREGI SZEMLE

XLII. évfolyam

2007. FEBRUÁR

1. szám

SZABOLCS-SZATMÁR-BEREG MEGYE ÖNKORMÁNYZATÁNAK FOLYÓIRATA
NYÍREGYHÁZA MEGYEI JOGÚ VÁROS ÉS A

nka

Nemzeti Kulturális Alap
TÁMOGATÁSÁVAL

SZERKESZTŐSÉG:

NÉMETH PÉTER
főszerkesztő

MARIK SÁNDOR
főszerkesztő-
helyettes

FÁBIÁN GERGELY
társadalom

KARÁDI ZSOLT
művészet

NAGY FERENC
tudomány

ERDÉLYI TAMÁS
tervezőszerkesztő

E SZÁMUNK SZERZŐI:

ANTALL ISTVÁN irodalmi szerkesztő, Budapest
BODNÁR GÁSPÁR igazgató, FETI-KÖVIZIG Nyíregyháza
CABELLO, JUAN régész, ÁMRK Budapest
FÖLDVÁRI SÁNDOR adjunktus, Kaposvár
GYARMATI BÉLA újságíró, Miskolc
HAMAR PÉTER c. igazgató, Fehérgyarmat
HENZSEL ÁGOTA főlevéltáros, Nyíregyháza
JÁNOSI ZOLTÁN főigazgató, Nyíregyháza
KARÁDI ZSOLT főiskolai tanár, Nyíregyháza
KOPPÁNY ZSOLT író, Budapest
M. VERES LUJZA művészettörténész, ÁMRK Budapest
MÁRIÁS JÓZSEF újságíró, Nyíregyháza-Szatmárnémeti
MOLNÁR GÁL PÉTER újságíró, Budapest
NAGY LEVENTE főiskolai docens, Nyíregyháza
PITI FERENC tudományos főmunkatárs, SZTE Szeged
SZOBOSZLAI KATALIN főiskolai docens, Nyíregyháza
TÓTH SÁNDOR szobrász és éremművész, Nyíregyháza
TÓTH SÁNDOR ny. ezredes, helytörténész, Nyíregyháza
VIDA ISTVÁN egyetemi tanár, ELTE Budapest
ZSOLDOS ILDIKÓ tanársegéd, Nyíregyháza

A címlapon *Galacenu Eftatia* felvétele: A túrricsei templom

A SZEMLE KORÁBBI SZÁMAI 2003-TÓL AZ INTERNETEN:
<http://szemle.szszbmo.hu>